

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»

ШАНДРО ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 159.942.5

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЬОВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

19.00.01– загальна психологія, історія психології

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (м. Донецьк) Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Максименко Юрій Борисович,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського», професор кафедри теорії
та методики практичної психології, декан художньо-графічного факультету.

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Швалб Юрій Михайлович,

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, завідувач кафедри соціальної роботи;

кандидат психологічних наук
Каневський Віктор Іонович,
Чорноморський державний університет імені
Петра Могили, доцент кафедри соціальної роботи,
психології та педагогіки.

Захист дисертації відбудеться «8» листопада 2013 р. о 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.03 у Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «7» жовтня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В.Кузнєцова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку психологічної науки виникають нові погляди щодо розуміння особистості і рушійних сил її розвитку, критично оцінюються існуючі підходи. Зокрема, наголошується на

необхідності дослідження тих особистісних конструктів, що регулюють організацію життя людини в майбутньому. Категорією, крізь призму якої вивчається майбутнє особистості, є цільова спрямованість.

У психологічній науці уявлення про цільову спрямованість розвивалися в межах проблематики спрямованості, що традиційно вивчається з точки зору двох основних підходів – діяльнісного (Л. І. Божович, М. Ф. Добринін, К. К. Платонов, Т. Є. Коннікова, О. Ф. Лазурський, О. М. Леонт'єв, В. М. Мясичев, С. Л. Рубінштейн, В. Е. Чудновський та ін.) і особистісного (І. Д. Єгоричева, В. С. Мерлін, Д. І. Фельдштейн та ін.). На сьогодні з'явилися роботи українських науковців, в яких означений феномен вивчається крізь призму проблем генетичної психології (С. Д. Максименко та ін.); психологічних теорій виховання гуманістично спрямованої особистості (І. Д. Бех, В. А. Білоусова, М. Й. Боришевський, І. Д. Геращенко, О. М. Пархоменко та ін.), у рамках цілепокладання (Ю. М. Швалб та ін.); з орієнтацією на вивчення життєвих домагань особистості (В. А. Семиченко, Т. М. Титаренко та ін.), з позиції футурреального підходу до вивчення особистості (Я. В. Васильєв, В. І. Каневський).

Ця тема залишається актуальною й у зв'язку з недостатньою розробленістю загальних аспектів проблеми: при вивченні спрямованості дослідники не надавали особливого значення цілям особистості, а ті науковці, які вивчали процеси цілепокладання, не пов'язували їх зі спрямованістю. Зокрема, потребує подальшого вивчення питання про структуру цільової спрямованості, особливості її прояву в системі властивостей особистості, індивідуально-типові відмінності.

Таким чином, актуальність предмета дослідження й недостатня теоретична та емпірична розробка низки питань, які стосуються індивідуальної специфіки цільової спрямованості, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Психологічні особливості цільової спрямованості особистості».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалася в рамках комплексної наукової теми Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників НАПН України «Наступність змісту допрофесійного навчання в загальноосвітній школі й професійній підготовці кваліфікованих працівників ПТУ» (номер державної реєстрації 0105U0004700). Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні вченої ради Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 6 від 30 червня 2004 року) і погоджена рішенням бюро Ради з координації наукових досліджень в галузі педагогіки й

психології в Україні (протокол № 9 від 23 листопада 2004 року). Автором досліджувалися індивідуально-психологічні прояви цільової спрямованості особистості на різних етапах професіогенезу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості цільової спрямованості особистості.

Для досягнення означеної мети поставлені такі **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми цільової спрямованості, вивчити її структуру, з'ясувати коло властивостей і ціннісних орієнтацій особистості, пов'язаних із показниками феномену, що вивчається.

2. Розробити програму емпіричного дослідження та систему дослідницьких процедур, що спрямовані на діагностику показників цільової спрямованості та певних властивостей і ціннісних орієнтацій особистості, які вивчаються у співвідношенні з ними.

3. Провести емпіричне дослідження показників цільової спрямованості, означених властивостей та ціннісних орієнтацій особистості, визначити співвідношення між ними.

4. Дослідити психологічні особливості осіб із різним типом цільової спрямованості.

Об'єкт дослідження – цільова спрямованість особистості.

Предмет дослідження – індивідуально-психологічні особливості прояву показників цільової спрямованості особистості.

Гіпотеза дослідження: цільова спрямованість є вектором докладання активності особистості для досягнення бажаного майбутнього, показники якого відбивають психологічну сутність досліджуваного феномену (предметність, рівневість, широта, стійкість, усвідомленість, дієвість, опірність, інтенсивність, сила, часова віддаленість). Домінування однієї або декількох предметних сфер цільової спрямованості визначає її тип. Індивідуально-психологічні особливості, відображені в типі цільової спрямованості, зумовлюють специфіку пов'язаних із нею властивостей та ціннісних орієнтацій особистості.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз, порівняння, узагальнення теоретико-методичних підходів та експериментальних результатів, що містяться у наукових літературних джерелах); *емпіричні* (спостереження, тестування, опитування); *статистичні* методи обробки отриманих даних (кореляційний і факторний аналіз, порівняння груп за допомогою t-критерію Стьюдента, критерію кутового перетворення ϕ -Фішера), що використано за допомогою комп'ютерної програми SPSS 17.0; методи *якісного* аналізу даних (контент-аналіз висловлювань, метод «асів», метод «профілів»).

До психодіагностичного комплексу увійшли методики, за допомогою яких вивчалися: 1) показники цільової спрямованості («Методика вивчення цільової спрямованості особистості» Я. В. Васильєва); 2) широке коло властивостей особистості («Шістнадцятифакторний особистісний опитувальник» Р. Кеттелла, «Методика діагностики міжособистісних стосунків» Т. Лірі, Г. Лефоржа та Р. Сазека; «Методика діагностики рівня суб'єктивного контролю» Дж. Роттера); 3) ціннісні орієнтації особистості (опитувальник термінальних цінностей І. Г. Сеніна).

Досліджування здійснювалося впродовж 2005-2011 років. Кількість респондентів становила 476 осіб віком від 17 до 64 років.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

- вперше розкрито психологічний зміст та принципи впорядкування показників цільової спрямованості (предметність, рівневість, стійкість, усвідомленість, широта, дієвість, опірність, інтенсивність, сила й часова віддаленість); встановлено складний характер їх взаємозв'язків та описано цільову спрямованість як цілісну інтегральну психологічну характеристику; теоретично обґрунтовано та емпірично виділено типи цільової спрямованості (індивідуалістичний, соціальний, діяльний); доведено, що особам, які відрізняються за типом цільової спрямованості, властива певна специфіка властивостей особистості та ціннісних орієнтацій; описано психологічні портрети осіб із різним типом цільової спрямованості;

- уточнено уявлення про психологічну сутність цільової спрямованості як вектора докладання активності особистості для досягнення бажаного майбутнього;

- набуло подальшого розвитку знання про цільову спрямованість у контексті її взаємозв'язків із певними властивостями й ціннісними орієнтаціями особистості.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні процедури вивчення індивідуально-типових особливостей цільової спрямованості, що є важливою складовою психологічної діагностики та прогнозування розвитку особистості, проектування її майбутнього. Отримані у дослідженні теоретико-емпіричні дані доцільно використовувати для розробки програм професійного відбору та психологічного супроводу розвитку особистості у різних видах професійної діяльності.

Результати дослідження використані у процесі відбору і розподілу кадрів в СП «Декада Лтд» м. Донецька (акт №15 від 31.10.2012 р.), при проведенні лекційних та семінарських занять із курсів «Загальна психологія», «Педагогічна

психологія», «Психодіагностика», «Юридична психологія», «Проблеми психології важковиховуваних» і «Соціально-етнічні проблеми сучасної психології» на факультеті психології Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (акт № 25 від 14.11. 2012 р.); впроваджені у профілактичну, консультативну та корекційну роботу зі студентами у ПВНЗ «Донецький інститут психології та підприємництва» (акт № 22 від 01.10.2012 р.); у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи № 32 м. Донецька (акт № 16/05 від 20.04.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях: «Проблема особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень» (Київ, 2004); «Методологія та технології практичної психології в системі вищої освіти» (Київ, 2007); «Професійна психологія: реалії та перспективи розвитку» (Луцьк, 2008); «Особистісні й ситуативні детермінанти поведінки й діяльності людини» (Донецьк, 2008); «Сучасні технології діяльності практичного психолога» (Київ, 2009); «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми» (Київ, 2009); «Наступність у діяльності загальноосвітньої та професійної школи в профільному навчанні» (Донецьк, 2009), «Сучасні проблеми екологічної психології» (Київ, 2009); «Соціально-психологічні проблеми трансформації сучасного суспільства» (Луганськ, 2009); «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (Кам'янець-Подільський, 2011, 2012); на всеукраїнських науково-практичних конференціях «Соціально-психологічні та правові засади гендерної політики» (Тернопіль, 2005); «Смисловий простір та розвиток особистості» (Донецьк, 2009); регіональних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу в системі безперервної освіти» (Кременець, 2004); «Внесок молодих учених у розвиток науки регіону» (Луганськ, 2005); «Ціннісно-смисловий універсум людини» (Бердянськ, 2007); «Сучасна молодь та психологічна наука» (Донецьк, 2011). Результати дослідження доповідалися, обговорювалися та отримали схвалення на науково-практичних семінарах і засіданнях кафедри психології Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (2004-2013).

Публікації. Зміст і результати дослідження викладено в 14 публікаціях автора, з них 8 статей надруковано у фахових наукових виданнях України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, що налічує 200 найменувань, і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 218 сторінок. Основний зміст викладений на 170 сторінках. Ілюстративний матеріал представлений 24 таблицями і 16 малюнками. Робота містить три додатки на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; визначено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, гіпотезу, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію, впровадження та публікації, що висвітлюють результати дослідження.

У першому розділі **«Методологічне та теоретичне підґрунтя дослідження психологічних особливостей цільової спрямованості особистості»** викладено результати аналізу проблеми цільової спрямованості у просторі споріднених понять («ціль», «цілеутворювання», «цілепокладання», «спрямованість»); узагальнено основні підходи й напрямки вивчення означеного феномену; розкрито його психологічний зміст та структуру; виокремлено систему властивостей і ціннісних орієнтацій особистості, взаємозв'язаних із показниками цільової спрямованості.

Поняття «цільова спрямованість» є відносно новим, хоча й зайняло певне місце в науковій літературі останніх років. Його об'єм й істотні ознаки ще остаточно не встановлені через недостатню вивченість даного феномену. Тому було проаналізовано роботи, пов'язані з проблемою цілей, цілепокладання й цілеутворювання. Дотепер найбільш активно розроблялися три напрямки дослідження категорії «ціль»: філософський, соціологічний, психологічний. У марксистській філософії означена категорія є однією з основних і вивчається з точки зору трьох основних положень: по-перше, цілеспрямованість дій відрізняє громадське життя людини від процесів, що відбуваються в природі; по-друге, підкреслюється обумовленість самих цілей зовнішніми умовами, законами їхньої зміни; по-третє, відзначається відсутність певного збігу цілей і результатів людських дій. Особливу роль отримує відношення цілей й засобів їх досягнення. У західній філософії ХХ століття категорія ціль і цілепокладання є ключовими у таких напрямках, як: функціоналізм (Ф. Брентано), феноменологія (Е. Гуссерль) й екзистенціалізм (К. Ясперс).

Протягом усього розвитку вітчизняної психології проблема цілей і цілепокладання виступала як одна із центральних, але ключовими поняттями для опису були не «ціль», а «мотив», «потреба» тощо. Проте поступово аналіз цілей та цілепокладання виділяється в спеціальну галузь наукового знання і здобуває власні теоретико-методологічні позиції. Ціль може розглядатися і як допоміжний прийом із логічного арсеналу гносеології, і як форма випереджального

відображення, і як бажаний образ майбутнього результату діяльності. Цілі представляють змістові аспекти особистості і відображають її спрямованість.

Аналіз психолого-педагогічних концепцій вивчення спрямованості особистості дозволяє виділити основні уявлення про даний феномен як: прояв схильностей особистості (Р. Кеттелл, В. Штерн); систему відносин (О. Ф. Лазурський, М. Д. Левітов, В. М. Мясичев); теорію установки (Д. М. Узнадзе, В. А. Отрут); систему активності потреб і мотивів (Л. І. Божович, Ю. М. Забродін, М. С. Неймарк, Р. С. Немов, Б. О. Сосновський); цілей (Г. Г. Голубев, Б. І. Додонов, О. М. Леонтєв, К. К. Платонов); цінностей (Я. А. Коломенський, Н. В. Кузьміна, В. А. Отрут).

Вважається, що в життєвих ситуаціях і видах діяльності залежно від соціальних ролей загальна спрямованість особистості проявляється в різних видах: суспільна, ділова й особистісна (Л. І. Божович, Т. М. Коннікова, В. М. Мясичев та ін.); егоцентрична, групоцентрична, просоціальна, духовна (Б. С. Братусь), егоїстична, гуманістична, екзистенційна (Т. Н. Данилова); гуманістична, егоїстична, депресивна, суїцидальна (І. Д. Єгоричева, Д. І. Фельдштейн); суспільна, стихійно-життєва, індивідуалістична (Н. І. Макаров); емоційна (Б. І. Додонов), цільова (Я. В. Васильєв, В. І. Каневський).

У дисертаційній роботі цільова спрямованість вивчається з позицій футурреального підходу, запропонованого Я. В. Васильєвим і продовженого В. І. Каневським. Відповідно до його положень цільова спрямованість особистості розглядається як її орієнтації на майбутнє. Розвиток уявлень щодо цільової спрямованості дозволив характеризувати її як вектор докладання активності особистості для досягнення бажаного майбутнього.

На даному етапі дослідження увага зосереджена на складових означеного феномену, які відображають його психологічну сутність. Аналіз літератури дозволив описати комплекс показників цільової спрямованості, що відображають її предметно-змістовний бік (предметність, рівневість, усвідомленість, стійкість, широта, часова віддаленість) та оцінку активності у досягненні цілей (дієвість, опірність, інтенсивність, сила).

Предметність – представленість у сферах життєдіяльності людини (особистісна, інтимна, сімейна, дружна, навчально-професійна, суспільна, хобі) предмету цілі (Я. В. Васильєв, Н. В. Кузьміна, Б. М. Теплов). *Рівневість* – співвіднесення цільової спрямованості особистості з динамічністю життя і її конкретним контекстом, зумовлена визначеністю умов та їх узагальненістю (I рівень – ситуативний, II рівень – ситуаційний, III рівень – надситуативний) (Я. В. Васильєв, Г. Г. Голубев, К. К. Платонов). *Стійкість* – відносна усталеність поглядів і принципів особистості щодо свого майбутнього; відповідність її внутрішнього світу зовнішньому (Я. В. Васильєв, Г. Г. Голубев, К. К. Платонов, Б. М. Теплов). *Усвідомленість* – орієнтація особистості у власному виборі цілей та його розуміння (Я. В. Васильєв, Н. В. Кузьміна, В. А. Семиченко). *Широта* – кількість об'єктів, що співвідносяться з предметними сферами, на які орієнтовані цілі особистості (Н. В. Кузьміна, Г. Г. Голубев, К. К. Платонов, Б. М. Теплов). *Часова віддаленість* –

орієнтація особистості на певну часову перспективу (близька, середня, далека, невизначена) (Я. В. Васильєв, Б. М. Петухов П. М. Якобсон). *Дієвість* – позиція особистості щодо реальності досягнення певної цілі (Я. В. Васильєв, Г. Г. Голубєв, К. К. Платонов, Б. М. Теплов). *Опірність* – упевненість у своїх силах щодо реалізації поставленої мети (незалежно від втручання зовнішніх обставин) (Я. В. Васильєв, Н. В. Кузьміна). *Інтенсивність* – сила емоцій, що викликані досягненням певної мети (Я. В. Васильєв, Г. Г. Голубєв, Н. В. Кузьміна, К. К. Платонов). *Сила* – докладання вольових зусиль для реалізації поставлених цілей (Я. В. Васильєв, Н. В. Кузьміна, Б. М. Теплов).

Аналіз літературних джерел дозволив виявити широке коло властивостей особистості, що співвідносяться з цільовою спрямованістю. Так, В. Н. Азаров, Є. П. Ільїн вказують на велике значення імпульсивності в схильності реалізовувати ситуативні тенденції при мінімальному обмірковуванні варіантів і наслідків своїх дій. Є. П. Ільїн пише про вплив реактивності як легкості спонукання здійснення мети. Я. В. Васильєв вказує на зв'язки між предметними сферами, рівнями цільової спрямованості та певними властивостями особистості (сизотимія, сміливість, слабкий самоконтроль, екстраверсія-інтроверсія, почуття провини, збудливість, нейротизм, тривожність, емоційна нестійкість тощо).

До рис характеру, які співвідносяться зі спрямованістю особистості в цілому й цільовою спрямованістю зокрема, відносяться: рішучість і сміливість (М. Л. Кубишкіна); локус контролю (Я. В. Васильєв, В. І. Каневський, В. А. Семиченко та ін.); ініціативність, упертість, догматичність, егоїстичність, легкодумство, безрозсудність, самовпевненість, самостійність (Я. В. Васильєв, А. В. Єрмолін, Є. П. Ільїн, В. І. Каневський та ін.). Також більшість авторів наголошують на тісному зв'язку ціннісних орієнтацій та спрямованості особистості (Ю. М. Жукова, Б. С. Круглов, Д. О. Леонтєв, І. Г. Петров, Н. О. Полетаєва та ін.). Зазначені зв'язки дали підстави для вивчення співвідношення між показниками досліджуваних психологічних явищ.

У другому розділі «Програма емпіричного дослідження психологічних особливостей цільової спрямованості особистості» викладено принципи організації, логіка й етапи емпіричного дослідження, окреслено основні його напрямки, визначено методичну процедуру дослідження психологічних особливостей цільової спрямованості особистості.

Емпіричне дослідження складалося з трьох етапів. На першому – підготовчому – етапі розроблено програму дослідження; проводився відбір та освоєння методичного інструментарію, спрямованого на діагностику досліджуваних психічних явищ. У комплекс психодіагностичних процедур увійшли як вже відомі і поширені психодіагностичні методики, так і мало відома «Методика вивчення цільової спрямованості особистості», що розроблена Я. В. Васильєвим. Використана методика дозволяє вивчити домінування та ієрархію предметних сфер (особиста – О, інтимна – Ін, сімейна – С, дружня – Др, навчально-професійна – НП, суспільна – Су, хобі – Х); рівень цільової спрямованості (ситуативний – І,

ситуаційний – II, надситуативний – III); часова віддаленість цілей (близькі – Б, середні – Ср, далекі – Да, невизначені – Н); їх стійкість (Ст), усвідомленість (Ус) та широту (Ш); і здійснити оцінку активності у досягненні цілей через показники: дієвість (Д); опірність (Оп); інтенсивність (Ін); сила (Си).

Для вивчення теоретично позначеного кола властивостей та ціннісних орієнтацій особистості, що співвідносяться з цільовою спрямованістю, здійснено підбір адекватного психодіагностичного інструментарію. Комплекс методик склали: «Шістнадцятифакторний особистісний опитувальник» Р. Кеттелла, «Методика діагностики міжособистісних стосунків» Т. Лірі, Г. Лефоржа та Р. Сазека; «Методика діагностики рівня суб'єктивного контролю» Дж. Роттера, опитувальник термінальних цінностей І. Г. Сеніна. Методики підбиралися відповідно до мети й предмету дослідження, є надійними та валідними.

Кількість респондентів становила 476 осіб, жителів м. Донецька й Донецької області, віком від 17 до 64 років (учні старших класів шкіл, ліцеїсти, студенти; працівники приватних і державних підприємств та організацій; пенсіонери). Визначаючи вибірку, ми зупинилися на представниках різного віку й освітнього рівня, оскільки це дає можливість для більш глибокого та багатоаспектного аналізу досліджуваного феномену.

На другому етапі – експериментально-дослідницькому – було послідовно проведено емпіричні процедури, з урахуванням вимог до часових меж експерименту, не перевищуючий проміжок у 30 днів. Дотримання цієї вимоги дозволило одержати адекватні й цілісні дані про зв'язки досліджуваного феномену з властивостями та ціннісними орієнтаціями особистості, що його аранжують.

Зміст останнього – аналітико-інтерпретаційного – етапу склали обробка й аналіз отриманих даних із застосуванням методів математичної статистики (кореляційний і факторний аналіз, порівняння груп за допомогою t-критерію Стьюдента, критерію кутового перетворення ϕ -Фішера) та методів якісного аналізу даних (контент-аналіз висловлювань, метод «асів», метод «профілів»). Кількісний аналіз дозволив виявити взаємозв'язки між досліджуваними показниками, проаналізувати їх тісноту і визначити характер, встановити угруповання показників. Якісний аналіз був спрямований на виявлення індивідуально-типових особливостей цільової спрямованості та специфіки їх прояву.

У третьому розділі **«Результати емпіричного дослідження психологічних особливостей цільової спрямованості особистості»** представлено результати емпіричного дослідження показників цільової спрямованості в просторі широкого кола властивостей та ціннісних орієнтацій, що супроводжують її прояви.

За допомогою кореляційного аналізу було встановлено численні взаємозв'язки показників цільової спрямованості, що дозволяє розглядати її як складну, але цілісну психологічну характеристику (рис.1, рис.2).

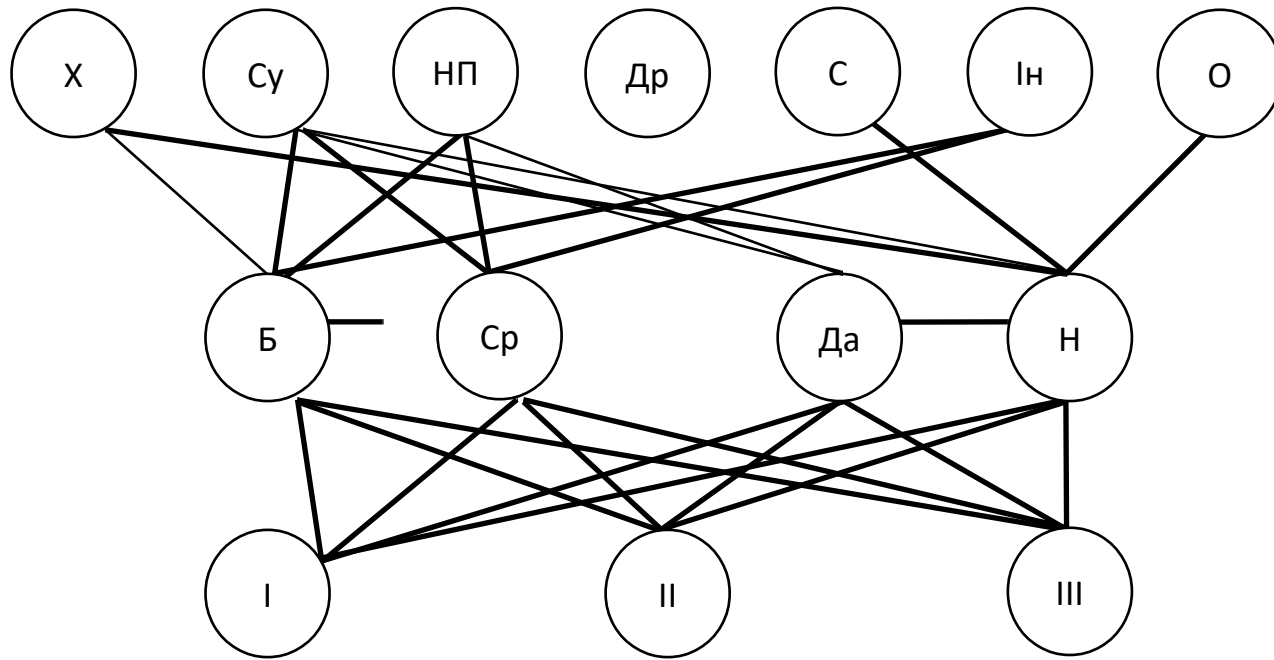

Рис.1. Кореляційна плеяда показників предметних сфер цільової спрямованості, її рівнів та часової віддаленості цілей

Примітка. Тут і далі позначення «_» вказує на додатний зв'язок на рівні значущості $p \leq 0,01$; «- -» – на від'ємний зв'язок на рівні значущості $p \leq 0,01$; «_» – на додатний зв'язок на рівні значущості $p \leq 0,05$; «- -» – на від'ємний зв'язок на рівні значущості $p \leq 0,05$.

З наведених рисунків видно, що між усіма показниками цільової спрямованості існують статистично значущі кореляційні зв'язки, проте вони мають неоднозначний характер. Встановлено загальні тенденції у взаємозв'язку показників цільової спрямованості: 1) між предметними сферами характер взаємозв'язку від'ємний; 2) між рівнями – додатний; 3) між предметними сферами, рівнями та показниками часової віддаленості цілей – додатний; 4) між показниками предметно-змістовної сторони цільової спрямованості й показниками, що відображають оцінку активності досягнення поставлених цілей – додатний.

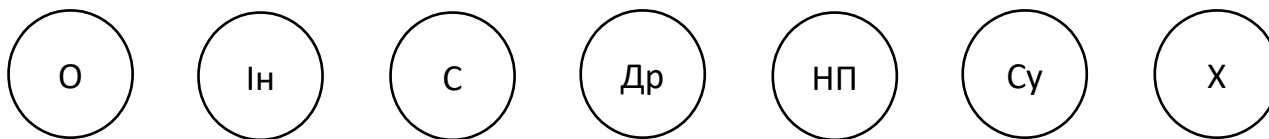

Рис. 2. Кореляційна плеяда між показниками предметно-змістовної сторони цільової спрямованості й показниками, що відображають оцінку активності досягнення поставлених цілей

Результати кореляційного аналізу вказують на наявність багатозначних зв'язків цільової спрямованості з факторами особистості, показниками ставлення до інших людей, шкал локусу контролю, ціннісними орієнтаціями.

За підсумками кореляційного аналізу встановлена наявність додатних та від'ємних зв'язків між деякими показниками цільової спрямованості й факторами особистості. Узагальнення отриманих даних показує, що з виборами предметної сфери цільової спрямованості пов'язані переважно емоційні (C^+ , G^+ , O^- , Q_3^-) та комунікативні (A^- , H^+ , L^- , N^-) фактори особистості; з рівневістю – комунікативні (A^- , E^- , H^+ , N^+); з часовою віддаленістю – комунікативні (A^- , H^+ , L^+ , N^-); з дієвістю, опірністю, інтенсивністю і силою – комунікативні (A^- , E^- , H^- , L^- , N^+) фактори особистості.

Отримано значущі додатні та від'ємні зв'язки між показниками цільової спрямованості й ставлення особистості до інших людей. Так, при аналізі таких зв'язків у просторі предметних сфер цільової спрямованості встановлено, що з показником суспільної сфери від'ємно пов'язані показники авторитарного ($r=-0,132$, $p\leq 0,01$), егоїстичного ($r=-0,146$, $p\leq 0,01$) та агресивного типу ($r=-0,133$, $p\leq 0,01$); з показником навчально-професійної сфери додатно корелює показник підозрілого типу ($r=0,115$, $p\leq 0,05$); з показником сфери хобі встановлено від'ємні зв'язки показників дружлюбного ($r=-$

0,153, $p \leq 0,01$), залежного типів ($r = -0,116$, $p \leq 0,05$); показник підкірливого типу від'ємно корелює з цільовою спрямованістю в особистісній сфері ($r = -0,118$, $p \leq 0,05$) та додатно – в інтимній сфері ($r = 0,125$, $p \leq 0,05$). Стосовно зв'язків показників рівнів цільової спрямованості отримано такі дані. З показником I рівня (ситуативного) додатно пов'язані показники егоїстичного ($r = 0,149$, $p \leq 0,01$) та підозрілого типу ($r = 0,131$, $p \leq 0,01$); з показником II рівня (ситуаційного) встановлено від'ємні зв'язки показників альтруїстичного ($r = -0,100$, $p \leq 0,05$) та егоїстичного типу ($r = -0,128$, $p \leq 0,05$); з показником III рівня (позаситуативного) додатно пов'язані показники дружелюбного ($r = 0,117$, $p \leq 0,05$) та альтруїстичного типів ($r = 0,113$, $p \leq 0,05$) та від'ємно – підозрілого типу ($r = -0,221$, $p \leq 0,01$).

Встановлено загальну тенденцію у взаємозв'язках низки показників цільової спрямованості і шкал локус-контролю, яка має характер зворотної залежності. Їх аналіз дозволяє говорити про значення екстернального локусу контролю для посилення цільової спрямованості у сфері хобі, її ситуативного та ситуаційного характеру, часової віддаленості (далекі та невизначені цілі). Також отримано додатні зв'язки між показниками стійкості, усвідомленості цільової спрямованості та інтернального локусу-контролю.

У табл.1 наведені результати кореляційного аналізу показників цільової спрямованості та ціннісних орієнтацій. Аналіз наведеної таблиці показує, що показники цільової спрямованості виявляють значущі кореляційні зв'язки (переважно додатні) з більшістю параметрів ціннісних орієнтацій. Цінності досягнень пов'язано з вибором цілей в особистісній, сімейній, дружній та учбово-професійній сфері; цінності розвитку себе, духовного задоволення, збереження власної індивідуальності – з вибором цілей в сімейній сфері; орієнтації на досягнення високого матеріального статку та збереження власної індивідуальності – у сфері хобі. Відмічається також співвіднесення рівневих показників цільової спрямованості з ціннісними орієнтаціями: цілі I (ситуативного) й II (ситуаційного) рівнів корелюють з прагматичними цінностями («високе матеріальне становище», «досягнення», «збереження власної індивідуальності»); цілі III рівня (позаситуативного) пов'язані з цінністю «активні соціальні контакти».

Результати факторного аналізу дозволили виділити й описати комплекс взаємопов'язаних властивостей, об'єднаних у три фактори, що узагальнено представляють сукупність досліджуваних показників («розвиток себе»; «інтернальність-практичність», «сила-опір»). Застосування цього методу дозволило впорядкувати параметри, які вивчалися у співвідношенні з показниками цільової спрямованості: фактори особистості, ставлення особистості до інших людей, локус-контролю, ціннісні орієнтації.

Значущі кореляційні зв'язки між показниками цільової спрямованості та ціннісних орієнтацій (n=476)

Показники ціннісних орієнтацій	Показники цільової спрямованості														
	Предметність					Рівневність			Ус	Часова віддаленість		Ді	Оп	Інт	Си
	Ін	С	Др	НП	Су	І	ІІ	ІІІ		Да	Н				
СП												117			
ВМС			100		105	112	150*		125	-154*		171*			
К						112									
АСК	101					101		144*				113			
РС		134*										130*	127		
Д		117	105	170*		108	147*					120	123	170*	126
ДЗ		133*					-184*						122		
ЗВІ		144*	107		148*	105	100	-121			111	158*		182*	117

Примітка: 1. Нулі й коми опущені. 2. Позначення * вказує на рівень значущості $p \leq 0,01$, без позначення – $p \leq 0,05$. 3. Умовні позначення: СП – соціальний престиж, ВМС – високий матеріальний стан, К – креативність; АСК – активні соціальні контакти; РС – розвиток себе; Д – досягнення; ДН – духовне задоволення, ЗВІ – збереження власної індивідуальності, Ін – інтимна предметна сфера, С - сімейна, Др – дружня, НП – навчально-професійна, Су – суспільна, Х – хобі, І – перший рівень, ІІ – другий рівень, ІІІ – третій рівень, Ус – усвідомлення, Да – далекі цілі, Н – невизначені цілі, Ді – дієвість ЦС, Оп – опірність, Інт – задоволення, Си – сила.

За допомогою методу «асів» було виділено групи осіб, які характеризуються домінуванням однієї або декількох предметних сфер цільової спрямованості. За їх змістом було визначено типи цільової спрямованості: індивідуалістичний (домінування цілей особистісної сфери), соціальний (домінування цілей інтимної, сімейної, дружньої та суспільної сфер) і діяльний (домінування учбово-професійної сфери та сфери хобі). Встановлено специфічне для кожного типу поєднання показників цільової спрямованості особистості (рівень, часова віддаленість, стійкість, усвідомленість, широта цілей, дієвість, опірність, інтенсивність, сила).

В осіб *індивідуалістичного* типу (ІТ) цільової спрямованості переважає перший (ситуативний) рівень цільової спрямованості. Цілі пов'язані із задоволенням фізіологічних потреб, мінливих інтересів, набуттям побутових благ, однозначні, стійкі й усвідомлені. В них відсутній контекст або другий план, а також міркування про шляхи і умови їх досягнення. Формулювання цілей стереотипні. Мотивація позаситуативна. Реалізація цілей відноситься до невизначеної часової віддаленості. Рівень показників, що відображають оцінку активності досягнення поставлених цілей, середній.

В осіб *соціального* типу (СТ) цільової спрямованості переважають цілі другого рівня – ситуаційного. У формулювання цілей додаються оцінки ситуації, виділення істотних зв'язків і відносин у зовнішніх умовах ситуації, відбувається осмислення й усвідомлення процесу постановки цілей. Мотивація ситуативна. Реалізація цілей відноситься до середньої часової віддаленості. Рівень показників, що відображають оцінку активності досягнення поставлених цілей, високий.

В осіб *діяльного* типу (ДТ) цільової спрямованості домінує перший ситуативний рівень. Суб'єкт бажає отримати предмети, що мають для нього матеріальну цінність. При формулюванні цілей поведінка суб'єкта не проектується на деякі варіанти розвитку ситуації. Всі цілі стійкі й усвідомлені. Реалізація цілей цього рівня відноситься до найближчої часової віддаленості. Ступінь реальності цілей, упевненість у своїх силах, сила емоцій, докладання вольових зусиль до реалізацій поставлених цілей – низька. Дані за показниками «інтенсивність» і «сила» дозволяють зробити висновок про єдність емоційно-вольової сфери досліджуваних.

За допомогою методу «профілів» досліджено психологічні характеристики представників виділених типів. В результаті встановлено, що кожна з досліджуваних груп відрізняється певним сполученням показників ціннісних орієнтацій та властивостей особистості, які співвідносяться з цільовою спрямованістю. На рис.3 представлені профілі факторів особистості груп осіб із різним типом цільової спрямованості. Відмінності у досліджуваних психологічних явищах у групах осіб із різним типом цільової спрямованості підтверджені статистично за t-критерієм Ст'юдента.

Осіб *індивідуалістичного* типу цільової спрямованості характеризує, насамперед, кмітливість, виражена здатність до осмислювання нового матеріалу, до обґрунтованих висновків; вони досить уважні до людей, природні в спілкуванні; не завжди контролюють свої емоції, відрізняються

середньою дисциплінованістю, але піклуються про свою суспільну репутацію; при цьому трохи невпевнені в собі й цинічні; характеризуються екстернальним локусом контролю. Найважливішим вважають досягнення, особливо в тому випадку, якщо вони приносять високий матеріальний статок, оскільки цю цінність вони вважають найголовнішою у своєму житті поряд зі збереженням власної індивідуальності. Для таких людей дуже значущими є всі аспекти міжособистісних взаємин, вони переконані, що найцінніше в житті – це можливість спілкуватися з іншими, досягати соціального престижу. Вони вважають, що особистість має безмежні можливості й досягає всього в тому випадку, якщо розвивається.

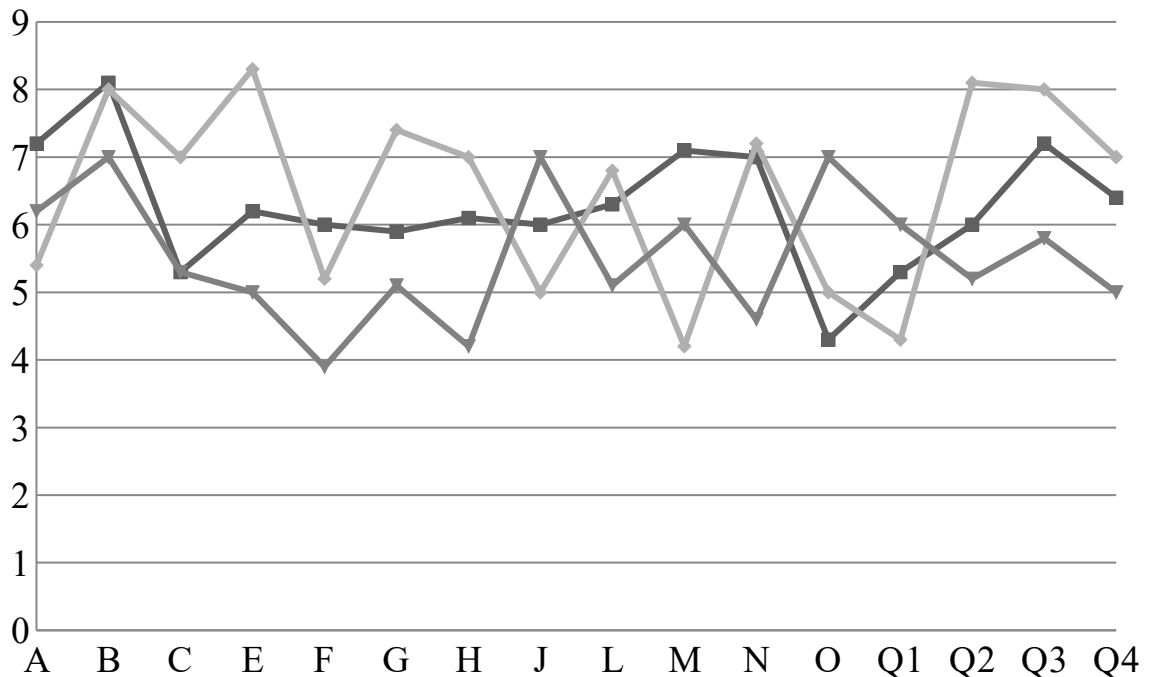

Рис. 3. Профіль факторів особистості груп осіб із різним типом цільової спрямованості

Осіб *діяльного* типу цільової спрямованості характеризує надмірна практичність і ощадливість; вони самовпевнені, самі для себе є «законом»; консервативні; віддають перевагу тільки власній думці, прагнуть до самостійних рішень і дій; не бояться нових ситуацій, тому що досить сміливі й схильні до ризику, не завжди контролюють свої емоції, відрізняються середньою дисциплінованістю, але піклуються про свою суспільну репутацію; намагаються жити у відповідності до своїх ціннісних орієнтацій, усвідомлено приймають рішення й відрізняються завзятістю в досягненні цілей, при цьому досить спокійні й неквапливі; характеризуються також екстернальним локусом контролю. Найважливішим у житті вважають досягнення поряд зі збереженням власної індивідуальності; прагнуть домогтися високого матеріального становища й установлення взаємовигідних відносин з іншими людьми з метою досягнення високого соціального престижу. Однак для них ще дуже важливим є прагнення у своїй

життєдіяльності руйнувати усталені стереотипи, вносити різні зміни, таким чином, реалізуючи й розвиваючи себе та свої творчі можливості.

Особи *соціального* типу цільової спрямованості готові до співробітництва, але мають свою думку; схильні до залежності, оскільки м'які, мрійливі й недостатньо практичні; зайво тривожні, чутливі до думки про себе; підвищено обережні, стримані, тому що дуже боязкі, соромливі й сентиментальні; характеризуються інтернальним локусом контролю. У їхній життєдіяльності всі перераховані вище цінності також відіграють певну роль, однак далеко не головну, а другорядну. Найголовнішим у житті вони вважають духовне задоволення й досягнення, пов'язані з активною допомогою іншим людям.

Таким чином, було виявлено, що представники груп із різним типом цільової спрямованості характеризуються певною специфікою психологічних характеристик, що представлені факторами особистості, показниками ставлення особистості до інших людей, шкал локусу контролю, ціннісними орієнтаціями.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено дослідження феномену цільової спрямованості. Описано показники цільової спрямованості; набуло подальшого розвитку знання про цільову спрямованість у контексті її взаємозв'язків із певними властивостями й ціннісними орієнтаціями особистості; доведено, що індивідуально-психологічні особливості, відображені в типі цільової спрямованості, зумовлюють специфіку пов'язаних із нею властивостей та ціннісних орієнтацій особистості.

1. У дисертації на підставі теоретико-емпіричного дослідження цільової спрямованості показана її складність та багатоаспектність. На основі аналізу літературних джерел розширено розуміння означеного феномену. Згідно з футурреальним підходом до вивчення особистості, цільова спрямованість розглядається як вектор докладання активності особистості для досягнення бажаного майбутнього. Встановлено, що показники цільової спрямованості (предметність, рівневість, широта, стійкість, усвідомленість, дієвість, опірність, інтенсивність, сила, часова віддаленість) відображають психологічну сутність означеного феномену. Узагальнення теоретичного матеріалу дозволило описати психологічний зміст вищезначених показників цільової спрямованості.

2. Встановлено, що специфіка прояву показників цільової спрямованості особистості зумовлена деякими властивостями та ціннісними орієнтаціями, а саме: 1) індивідуально-типологічними особливостями (сизотимія, сміливість, слабкий самоконтроль, екстраверсія-інтроверсія, почуття провини, збудливість, нейротизм, застрягання, тривожність, емоційна нестійкість тощо); 2) особистісними, які зумовлюють ставлення до інших людей (авторитарність, егоїстичність, незалежність, агресивність, підозрілість, дружелюбність, альтруїстичність); 3) локусом-контролю (екстернальність-інтернальність); 4) ціннісними орієнтаціями (соціальний престиж, високе матеріальне становище, креативність, активні соціальні

контакти, розвиток себе, досягнення, духовна задоволеність, збереження власної індивідуальності).

3. Емпірично доведено наявність зв'язків показників цільової спрямованості з факторами особистості за моделлю Р. Кеттелла, показниками ставлення особистості до інших людей, локусом-контролю й ціннісними орієнтаціями. Характер отриманих зв'язків визначається психологічною сутністю розглянутих явищ.

Здійснення факторного аналізу дозволило згрупувати всі досліджувані показники й отримати три фактори – «розвиток себе»; «інтернальність-практичність», «сила-опір».

4. Емпіричне дослідження психологічних особливостей цільової спрямованості проводилося з позицій диференційно-психологічного підходу. За допомогою методу «асів» було виділено групи осіб, що характеризуються домінуванням однієї або декількох предметних сфер цільової спрямованості, тобто виявлені групи осіб із різним типом цільової спрямованості (індивідуалістичний, соціальний, діяльний). Метод «профілів» дозволив встановити специфічне для кожного типу поєднання показників цільової спрямованості особистості: рівень, часова віддаленість цілей, їх стійкість, усвідомленість, широта, а також здійснити оцінку активності представників цих типів у досягненні цілей.

5. Встановлено, що представники груп осіб із різним типом цільової спрямованості характеризуються специфічним психологічним портретом, обумовленим своєрідним сполученням досліджуваних психічних явищ, а саме: факторів особистості, особливостей ставлення особистості до інших людей, локусу контролю й ціннісних орієнтацій. Узагальнення отриманих даних дозволило описати індивідуально-психологічні особливості прояву цільової спрямованості особистості.

6. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Виконана дисертаційна робота дозволяє визначити ряд актуальних проблем, що вимагають подальшого дослідження, а саме: вивчення прояву вікових, гендерних і національних особливостей у прояві типів цільової спрямованості; розробка корекційних програм з урахуванням індивідуальних особливостей цільової спрямованості.

Основні результати дослідження відображено в публікаціях автора:

1. Шандро І. О. Дослідження динаміки спрямованості особистості майбутнього психолога / І. О. Шандро // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки. – 2007. – №17(41). – Ч.1. – С. 304-310.

2. Шандро І. О. Дослідження цільової спрямованості особистості в умовах соціальної ізоляції / І. О. Шандро // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2008. – Т.ХV, част.2. – С. 411-417.

3. Шандро И. А. Сравнительный анализ содержательных и динамических характеристик целевой направленности личности в зрелом и

пожилом возрасте / И. А. Шандро // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2009. – Т.7. – Вип. 20, част.2. – Екологічна психологія. – С. 247-251.

4. Шандро И. А. Методолого-теоретические аспекты изучения направленности личности / И. А. Шандро // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2009. – Т.Х, част.11. – С. 597-605.

5. Шандро І. О. Обґрунтування структурної моделі категорії «цільова спрямованість особистості» / І. О. Шандро // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2009. – Т.ХІ, част.1. – С. 588-595.

6. Шандро И. А. Особенности целевой направленности подростков с разным типом личностной направленности / И. А. Шандро // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2009. – № 3(23). – С. 176-183.

7. Шандро И. А. Опыт использования проективного метода для изучения содержательных особенностей целевой направленности подростков / И. А. Шандро // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2011. – №13. – С. 654-665.

8. Шандро І. О. Особливості цільової спрямованості особистості на різних етапах онтогенезу / І. О. Шандро // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2012. – №17. – С. 682-690.

9. Шандро И. А. Теоретико-методологические подходы к изучению целеполагания / И. А. Шандро // Актуальні проблеми гуманітарної освіти: [збірник наукових праць]. – Кременець: Обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка НАПН України, 2004. – С. 88-92.

10. Шандро И. А. Теоретические подходы к изучению направленности личности (Советский период) / И. А. Шандро : матеріали I Регіональної науково-практичної конференції [«Внесок молодих учених у розвиток науки регіону»], (Луганськ, 25-26 квітня 2005 р.) / Міністерство освіти і науки України, Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ: Знання, 2005. – С. 157-164.

11. Шандро І. О. До проблеми дослідження спрямованості особистості (гендерний аспект) / І. О. Шандро : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Соціально-психологічні та правові засади гендерної політики»], (Тернопіль, 1-2 грудня 2005 р.) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський державний економічний університет. – Тернопіль: «Економічна думка», 2005. – С. 28-30.

12. Шандро И. А. Влияние образовательной среды на становление целевой направленности личности в юношеском возрасте / И. А. Шандро : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції [«Наступність у діяльності загальноосвітньої та професійної школи в профільному навчанні»], (Донецьк, 27 січня 2009 р.) / АПН України, Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників. – Донецьк:

Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2009. – С. 150-155.

13. Шандро І. А. Структурно-функціональна модель цільової спрямованості личности / І. А. Шандро: матеріали Всеукраїнської наукової конференції [«Смисловий простір та розвиток особистості»] (Донецьк, 14 травня 2009 р.) / Міністерство освіти і науки України, Донецький інститут психології та підприємництва. – Донецьк: Донецький інститут психології та підприємництва. – 2009. – С. 150-155.

14. Шандро І. О. Вплив вікових особливостей на формування цільової спрямованості особистості / І. О. Шандро : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин»], (Кам'янець-Подільський, 22-23 травня 2012 р.) / НАПН України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. – С. 242-244.

АНОТАЦІЇ

Шандро І.О. Психологічні особливості цільової спрямованості особистості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Одеса, 2013.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичний і емпіричний аналіз цільової спрямованості як інтегральної багатокомпонентної характеристики. Розвиток уявлень щодо цільової спрямованості дозволив характеризувати її як вектор докладання активності особистості для досягнення бажаного майбутнього. У контексті футурреального підходу комплексному емпіричному дослідженню піддаються показники цільової спрямованості: предметність, рівневість, часова віддаленість, широта, стійкість, усвідомленість, дієвість, опірність, інтенсивність, сила.

Результати кореляційного аналізу вказують на наявність багатозначних зв'язків цільової спрямованості з факторами особистості, показниками ставлення особистості до інших людей, шкал локусу-контролю, ціннісними орієнтаціями.

За результатами якісного аналізу було виявлено типи цільової спрямованості за принципом домінування однієї або кількох предметних сфер (індивідуалістичний, соціальний, діяльний), охарактеризовано поєднання показників в межах кожного типу, описані психологічні портрети представників різних типів цільової спрямованості, що в цілому дозволило описати індивідуально-психологічні особливості цільової спрямованості.

Ключові слова: ціль, цілепокладання, цільова спрямованість, показники цільової спрямованості, типи цільової спрямованості, індивідуалістичний тип, соціальний тип, діяльний тип.

Шандро И. А. Психологические особенности целевой направленности личности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01. – общая психология, история психологии. – Государственное учреждение «Пивдэнноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского», Одесса, 2013.

В диссертационном исследовании целевая направленность изучается с точки зрения футурреального подхода к изучению личности, который позволяет рассматривать ее как сложное многоуровневое, целостное образование. В контексте данного подхода комплексному эмпирическому исследованию подвергаются показатели целевой направленности: предметность, уровневость, широта, устойчивость, осознанность, действенность, сопротивляемость, удовлетворенность, сила, временная удаленность. Развитие представлений о целевой направленности позволило рассматривать ее как вектор приложения активности личности по достижению желаемого будущего.

Теоретически обосновано и эмпирически доказано наличие взаимосвязи показателей целевой направленности с факторами личности, показателями отношения к другим людям, локусом-контролем и ценностными ориентациями. Характер полученных связей определяется психологической сущностью рассмотренных явлений.

Использование факторного анализа позволило сгруппировать все исследуемые показатели и получить три фактора – «развитие себя», «интернальность – практичность», «сила – сопротивление».

Эмпирическое исследование психологических особенностей целевой направленности проводилось с позиций дифференциально-психологического подхода. С помощью метода «асов» были выделены группы лиц, которые характеризуются доминированием одной или нескольких предметных сфер целевой направленности, т.е. выявлены группы с разным типом целевой направленности. Метод «профилей» позволил установить специфическое для каждого типа объединение показателей целевой направленности личности, ценностных ориентаций и свойств личности.

Представители групп лиц с разным типом целевой направленности характеризуются специфическими особенностями относительно доминирования предметных сфер и уровней, что проявляется в содержательных характеристиках предметных сфер и уровней, в конфигурации и иерархизации сфер и уровней, что, в свою очередь, обуславливает специфику проявления других показателей целевой направленности.

Описаны психологические портреты лиц с разным типом целевой направленности в контексте широкого спектра свойств личности и ценностных ориентаций. Установлено, что представители групп лиц с разным типом целевой направленности характеризуются специфическим психологическим портретом, обусловленным своеобразным сочетанием исследуемых психологических явлений и показателей целевой

направленности, а именно: психологическими характеристиками темперамента, факторами личности, локусом-контролем, особенностями отношения личности к другим людям и ценностными ориентациями.

Ключевые слова: цель, целеполагание, целевая направленность, показатели целевой направленности, типы целевой направленности, индивидуалистический тип, социальный тип, деятельный тип.

Shandro I.O. Psychological characteristics of goal orientation the personality. -Manuscript.

The thesis for the scientific degree of candidate of psychological sciences specialty 19.00.01 - general psychology, history of psychology. - The State Institution «South-Ukrainian National Pedagogical University named of K.D. Ushinsky». - Odessa, 2013 .

In the dissertation research is carried out the theoretical and empirical analysis of targeting as an integrated multi-component specification. The development of ideas about the target orientation allowed characterizing it as a vector for activity of the individual to achieve the desired future. In the context of an integrated approach futuristic empirical research indicators goal orientation are targeting: objectivity, equality, temporal distance, latitude, resistance, awareness, effectiveness, stability, strength, power.

The results of the correlation analysis indicate the presence of multi-valued relations with the targeting of personality factors, indicators of the relationship of personality to other people, the scales of locus control, value orientations.

According to the analysis were identified the individual psychological characteristics of the goal orientation, described the psychological portraits of the various types of goal.

Key words: aim, goal setting, goal orientation, task orientation parameters, such as target orientation, idiotropic style, social type, active type.